

Το Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Το στολίδι και το πραγματικό καμάρι του Ομόδους είναι το Μοναστήρι του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού που είναι κτισμένο στην καρδιά της κοινότητας.

Ορθώνεται μεγαλόπρεπα και με την επιβλητικότητα του αποτελεί σημαντικό μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου. Το Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού είναι από τα παλαιότερα και πιο ιστορικά Μοναστήρια του νησιού.

Το ιστορικό του Μοναστηριού

Σύμφωνα με την παράδοση οι κάτοικοι των γειτονικών χωριών Πάνω και Κάτω Κουπέτρων, που σήμερα δεν υπάρχουν, μια νύκτα πρόσεξαν μια φωτιά ανάμεσα σε κάτι θάμνους στην περιοχή που βρίσκεται σήμερα κτισμένο το Μοναστήρι. Όταν ξημέρωσε πήγαν στο μέρος που είδαν την φωτιά αλλά δεν είδαν κανένα σημάδι. Το φαινόμενο αυτό επαναλήφθηκε αρκετές νύκτες. Τότε άρχισαν να σκάβουν τη γη για να ανακαλύψουν μια μικρή σπηλιά μέσα στην οποία βρήκαν το Σταυρό. Για να ευχαριστήσουν τον Θεό έκτισαν πάνω από την σπηλιά ένα παρεκκλήσι και φύλαγαν εκεί τον πολύτιμο θησαυρό τους που έγινε για αυτούς ιερό προσκύνημα. Με την πάροδο του χρόνου το εκκλησάκι επεκτάθηκε και μετατράπηκε σε Μοναστήρι με πολλούς μοναχούς και τεράστια περιουσία όχι μόνο στη Κύπρο αλλά και στο εξωτερικό διατηρώντας Μετόχι στην Κωνσταντινούπολη και ακίνητη περιουσία στη Ρωσία.

Σύμφωνα με την παράδοση το Μοναστήρι, ιδρύθηκε πριν από την άφιξη της Αγίας Ελένης στη Κύπρο το 327 μ.χ. Το πότε ακριβώς ιδρύθηκε είναι άγνωστο. Ίσως να προϋπήρχε από το χωριό και το Όμοδος να ιδρύθηκε γύρω από το Μοναστήρι

αργότερα. Διάφοροι ιστορικοί της Κύπρου όπως ο Νεόφυτος Ροδινός, ο Ρώσος μοναχός περιηγητής Μπάρσκυ, ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός κ.α. αναφέρονται στην επίσκεψη της Αγίας Ελένης στην Κύπρο και στο γεγονός ότι άφησε στο Μοναστήρι κομμάτι από το Άγιο Σχοινί και το Τίμιο Ξύλο. Το Σχοινί αυτό με το οποίο οι Ρωμαίοι έδεσαν το Χριστό στο Σταυρό το περιγράφουν ότι έχει χρώμα κοκκινωπό και ότι «εκηλιδόθη δια του αίματος του Χριστού».

Το Μοναστήρι μετά από πολλά θαύματα του Σταυρού, απέκτησε μεγάλη φήμη και εξελίχθηκε σε μεγάλο προσκύνημα. Η ιστορική Μονή του Ομόδους πέρασε από πολλές φάσεις, μέσα από το πέρασμα των αιώνων. Κατά τους σκληρούς αιώνες της Τουρκοκρατίας το Μοναστήρι κατόρθωσε να διατηρηθεί και να μεγαλουργήσει. Γύρω στο 1700 εξασφάλισε φερμάνι ασυδοσίας και ασυλίας από το Σουλτάνο. Το 1757 μεταφέρθηκε νερό στο μοναστήρι και κτίστη η δεξαμενή και η βρύση που βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του μοναστηριού από τον ιερομόναχο Γερμανό. Το 1917 όλη η περιουσία του Μοναστηριού δόθηκε στους Ομοδίτες. Λίγα χρόνια αργότερα στερήθηκε και των τελευταίων μοναχών του και μετατράπηκε σε ενορία.

Ανακαίνιση

Στη δεύτερη δεκαετία του 19ου αιώνα έγινε πλήρης ανακαίνιση του Μοναστηριού από τον Επίσκοπο Πάφου Χρύσανθο με συνεργάτη τον Ομοδίτη Οικονόμο του Μοναστηριού Δοσίθεο, που υπηρέτησε σαν οικονόμος από το 1810 μέχρι το 1821. Το 1816, σύμφωνα με την επιγραφή που βρίσκεται πάνω από την είσοδο του Συνοδικού του Μοναστηριού, κτίσθηκε η δυτική πτέρυγα και το δυτικό τμήμα της βόρειας πτέρυγας. Το ύψος των δωματίων και των τόξων της διώροφης στοάς είναι μεγαλύτερο εκείνου της βόρειας πτέρυγας. Η δυτική πτέρυγα είναι η πιο σημαντική. Σύμφωνα με την επιγραφή η ανοικοδόμηση έγινε «δι' ελεημοσύνης των ευσεβών και κόπου πολλού Δοσιθέου θύτου και Οικονόμου» Το 1817 κατασκευάστηκε το χρυσοποίκιλτο εικονοστάσι της Εκκλησίας. Το μεγάλο Συνοδικό και οι άλλες αίθουσες και διάδρομοι του Μοναστηριού καλλωπίστηκαν με ξυλόγλυπτα έργα που αποτελούν εκπληκτικά δείγματα ξυλοτεχνίας, τεχνοτροπίας Rococo. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το περίθυρο της εισόδου του συνοδικού που βρίσκεται στον όροφο στο βόρειο άκρο της δυτικής πτέρυγας. Τόσο τα στηθαία της τοξοστοιχίας του ορόφου όσο και τα παράθυρα είναι κατασκευασμένα από μικρά κομμάτια ξύλου προσαρμοσμένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να σχηματίζουν περίτεχνα δικτυωτά. Αλλά και τα θυρόφυλλα είναι κατασκευασμένα από μικρά τεμάχια ξύλων με γλυφές ώστε να δημιουργείτε η εντύπωση ενός περίτεχνου ανάγλυφου. Το σημαντικότερο όμως δείγμα ξυλογλυπτικής είναι το ταβάνι του συνοδικού και λεγόμενος Θρόνος του Σταυρού που καλύπτει τον ανατολικό τοίχο

του συνοδικού. Τα ξυλόγλυπτα αυτά είναι τα σημαντικότερα που σώζονται στη Κύπρο. Η καμπάνα που διατηρείται μέχρι σήμερα είναι δώρο του Δοσίθεου από το 1812 και είναι η πρώτη καμπάνα που ήχησε στην Κύπρο μέσα στα χρόνια της Τούρκικης δουλείας. Όμως η βοήθεια που πρόσφερε το Μοναστήρι στη Φιλική Εταιρεία για τη Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση του 1821, ήταν μοιραία για το Μοναστήρι και τον Δοσίθεο. Τον Οικονόμο Δοσίθεο κατατόμησαν οι Τούρκοι μαζί με άλλους κληρικούς και λαϊκούς στις 10 Ιουλίου 1821 στη Λευκωσία.

Το 1850 έγινε ανακαίνιση της Εκκλησίας, που επεκτάθηκε στις δύο πλευρές παίρνοντας τη σημερινή της μορφή.

Η αρχιτεκτονική του Μοναστηριού

Η αρχιτεκτονική του Μοναστηριού είναι χαρακτηριστική. Είναι ένα τεράστιο διώροφο κτιριακό συγκρότημα σε σχήμα Π που με τα ψηλά κελιά του και τις θολωτές καμάρες πλαισιώνει την εκκλησία από βορρά, δύση και νότο.

Από μια θολωτή είσοδο τη λεγόμενη «καμαρόπορτα» που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά μπαίνεις στον αυλόγυρο. Η φρουριακή καμαρόπορτα με τις βαριές διπλές αμπάρες, όπως λέει η παράδοση, δεν άνοιγε όταν πήγαιναν Τούρκοι με πρόθεση να βλάψουν το Μοναστήρι. Η δυτική είσοδος που υπάρχει σήμερα από την πλευρά της πλατείας ανοίχθηκε πρόσφατα.

Πολλά πετρόκτιστα κελιά, κελάρια και ξενώνες αποτελούν το οικοδομικό συγκρότημα. Στην εσωτερική πλευρά των κτισμάτων τα δαντελωτά καγκελώματα κάτω από τις καμάρες των χαγιατιών προσφέρουν πολύ γραφικότητα.

Στον αυλόγυρο μια μαρμάρινη βρύση, δροσίζει τους επισκέπτες. Σε μια πλάκα χρονολογίας 1763 βρίσκονται χαραγμένα τα λόγια «Δεύτε προς με οι διψώντες, ώσπερ Σιλwάμ την βρύσιν καγώ εκδιψήσω υμάς.....» Ο μεγάλος τρίκλιτος ναός του Μοναστηριού, ρυθμού βασιλικής είναι κτισμένος σύμφωνα με τις τοπικές παραδόσεις, πάνω ακριβώς από τη σπηλιά που βρέθηκε ο Τίμιος Σταυρός.

Αξιόλογα του Μοναστηριού

Εξαιρετικής σημασίας είναι το χρυσοσκάλιστο εικονοστάσι της Εκκλησίας, που φιλοτεχνήθηκε το 1817, με τη θήκη του Τιμίου Σταυρού και με τις Ρωσικής τεχνοτροπίας αρχαίες εικόνες.

Ιδιαίτερο καλλιτέχνημα αποτελούν τα ξύλινα ταβάνια, που στολίζουν τους διαδρόμους και τις αίθουσες του Μοναστηριού. Είναι εκπληκτικά δείγματα ξυλογλυπτικής τέχνης, στυλ Rococo, καμωμένα με θαυμαστή τέχνη από χιλιάδες πολύ μικρά ξύλα, αρμονικά συνταιριασμένα.

Πιο αξιόλογο είναι το Συνοδικό με το θαυμάσιο ταβάνι του και με το θρόνου του Τιμίου Σταυρού, που είναι σκαλισμένος πάνω σε ξύλο καρυδιάς, και προβάλλει σαν αληθινό αριστούργημα. Με το δικέφαλο αετό να δεσπόζει, ο θρόνος χρησιμεύει και σαν κρύπτη του Τιμίου Σταυρού. Ακόμη και οι τέσσερις καναπέδες που διατηρούνται, έχουν να δείξουν τη ξεχωριστή ομορφιά τους, φτιαγμένοι από ξυλόγλυπτη καρυδιά.

Σήμερα η αίθουσα του Συνοδικού είναι αρχαίο μνημείο. Στις άλλες αίθουσες στεγάζονται σήμερα το Μουσείο Βυζαντινών εικόνων, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, η πινακοθήκη, έκθεση φωτογραφίας παλαιάς και νέας και το Μουσείο Αγώνα 1955-59 που είναι το πρώτο που έγινε μετά τον Επικό Αγώνα. Σε αυτό φυλάγονται πολλά υλικά, προσωπικά αντικείμενα, στολές, έγγραφα και φωτογραφίες των αγωνιστών.

Κειμήλια ανεκτίμητης αξίας

Στο Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού Ομόδους υπάρχουν κειμήλια ανεκτίμητης αξίας που το έκαναν ονομαστό σε ολόκληρο τον κόσμο. Μερικά από αυτά είναι:

- Ο Μεγάλος Σταυρός με τον Άγιο Κάνναβο. Είναι ένας ξύλινος Σταυρός με αργυρεπίχρυσο κάλυμμα, που είναι τοποθετημένος σε ειδικό κουβούκλιο στο τέμπλο του ναού. Την επιφάνεια του κοσμούν διάφορες παραστάσεις από τη ζωή του Χριστού. Στα τέσσερα άκρα του Σταυρού είναι οι τέσσερις Ευαγγελιστές. Στο κέντρο του Σταυρού, μέσα σε χώρο που προφυλάσσεται με χρυσή θυρίδα που ανοιγοκλείει βρίσκεται ο ΑΓΙΟΣ ΚΑΝΝΑΒΟΣ που ονομάζεται και ΑΓΙΟ ΣΧΟΙΝΙΟ. Είναι ένα κομμάτι από εκείνο το σχοινί που οι Ρωμαίοι έδεσαν τον Χριστό πάνω στο Σταυρό και είναι το μοναδικό που σώζεται στο κόσμο.

- Ένας δεύτερος Σταυρός, που σύμφωνα με τον Κώστα Νικολαΐδη μέσα σε αυτό το Σταυρό «είναι εγκεκλεισμένος ο μικρός Σταυρός» που βρέθηκε αρχικά μέσα στη σπηλιά.

- Ο Σταυρός του Παναρέτου. Πρόκειται για το παλιό Σταυρό της Ανώγυρας.

Ο Σταυρός αυτός είναι πολύ παλιός και φυλασσόταν στο μεσαιωνικό μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού έξω από το χωριό Ανώγυρα.

Σε καιρούς δύσκολους μεταφέρθηκε ο Σταυρός αυτός στο Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος για ασφάλεια όπου και εξακολουθεί να φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

- Η Κάρα του Αποστόλου Φίλιππου φυλάσσεται μέσα σε αργυρεπίχρυση πυραμοειδή θήκη. Τη γνησιότητα της Κάρας μαρτυρούν οι σφραγίδες των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων Μεγάλου Θεοδοσίου και Ηρακλείου. Το Ιερό κειμήλιο της Ορθοδοξίας φυλασσόταν στην Κωνσταντινούπολη μέχρι τις 31 Ιουλίου 1204. Μετά την άλωση της από τους Φράγκους μεταφέρθηκε για προφύλαξη στο χωριό Αρσινόη της επαρχίας Πάφου. Λίγο μετά το 1735 κλάπηκε η θήκη και το 1770 αντικαταστάθηκε από αυτή που σώζεται μέχρι σήμερα με δαπάνη του τότε Μητροπολίτη Πάφου Παναρέτου. Για μεγαλύτερη ασφάλεια η θήκη με το Αποστολικό Κρανίο μεταφέρθηκε πριν το 1788 στον Ιερό Ναό του Τιμίου Σταυρού Ομόδους.

- Ξύλινος Σταυρός ύψους 15 εκατοστών στολισμένος με πολύτιμους λίθους. Θαυμαστό προκαλεί η εξαιρετική λεπτουργική τέχνη που παρουσιάζει.

- Τεμάχιο λίθου από το φρικτό Γολγοθά που εξασφαλίστηκε με ενέργειες του Οικονόμου Καλλιστράτη Παπαδήμα.

- Πολλά άλλα αντικείμενα που περιλαμβάνουν ιερά σκεύη, 26 λείψανα Αγίων, πολύτιμα κοσμήματα και άλλα αφιερώματα.

Πηγές: omodos.org - churchofcyprus.org.cy